

Son dört yılda yurtdışına kaçırılan 900 eserden 158'inin yeri bile bilinmiyor

Tarihi koruyamıyoruz

ASUMAN ABACIOĞLU

İZMİR - Türkiye'deki antik ören yerleri ve müzelerde, parasal sorun ve kadrosuzluk gibi nedenlerle gerekli korumanın sağlanamaması, öte yandan yasadışı kazıların önlenememesi, eski eser kaçakçılığını arttırıyor. Son dört yıl içinde 900 eski eserin kaçırıldığını belirten Kültür Bakanlığı yetkilileri, geçmişe yönelik envanter çalışmalarında ise bin eski eserin yurtdışına kaçırıldığını belirlediklerini söylediler.

Türkiye'den kaçırılan eserlerin gittiği ülkelerin başında ABD geliyor. Kültür Bakanlığı'ndan verilen bilgiye göre, Antalya-Finike yakınlarındaki antik Corydella (Kumluca) kentinde 1963 yılında yapı-

► Antik ören yerleri ve müzelerde parasal sorun ve kadrosuzluk gibi nedenlerle gerekli korumanın sağlanamaması, yasadışı kazıların önlenememesi eski eser kaçakçılığını arttırıyor. Yetkililer, geçmişe yönelik envanter çalışmalarında bin eski eserin kaçırıldığının saptandığını söylediler.

lan kaçak kazılar sonucu ortaya çıkarılan Bizans dönemi eserlerinin, Dumbarton Oaks Müzesi tarafından satın alındığı öğrenildi. Bu eserlerin iadesi için sözü edilen müze ile temas kuruldu.

Yine 4 Nisan 1973 tarihinde İstanbul'da bir kamyon kasa-sındaki kum içinde ihbar üzerine yapılan aramalarda bir lahite ait kırık eski eserler bulundu. Herakles Lahti'ne ait olduğu anlaşılan bu parçaların bir başka bölümü **Alex Boris Mucien-co** adlı bir ABD vatandaşıyla ele geçirildi ve Antalya Müzesi'ne

ndeki Herakles Lahti'ne monte edildi.

Karşılıksız iade edildi

Lahtin kayıp parçalarından biri de 1980'de Malibu'daki **Paul Getty Müzesi** tarafından ülkemize karşılıksız olarak iade edildi. Bu lahtin kayıp olan iki parçası ise hala bulunamadı.

Manisa'nın Sarıgöl ilçesine bağlı Bağlıca Köyü'nde 1987 yılında yapılan kaçak kazı sonucu bulunan ve yasadışı yollardan yurtdışına kaçırılan, üzerinde Marsyas figürü bulu-

nan bir masa ayağının ABD'li bir koleksiyoner olan **Jonathan Rosen**'de olduğu belirlendi. Yapılan girişimler sonucunda bu eserin American-Turkish Society adlı vakfa bağışlanması sağlandı. Marsyas figürünün de kısa bir süre içinde ülkemize iade edileceği belirtildi.

Kültür Bakanlığı, 1980 yılında Perge'de yapılan kazılarda bulunan Herakles Heykeli'nin üst kısmının **Boston Fine Arts Museum**'da olduğunu belirledi. Antalya Müzesi'nde korunan alt kısmının mülaşi alınarak ABD'de gerçekleştirilen

bilimsel denemede, üst kısma tıpatıp uyduğu görüldü. Ancak eseri elinde bulunduran **Leon Levy** ve **Shelby White** adlı koleksiyonerler, geri vermeyi kabul etmediler. Bakanlık yetkilileri, bu konuda girişimlerini sürdürdüklerini söylediler.

Aydın'ın Karacasu ilçesine bağlı Geyre bucağındaki Aphrodisias ören yerinde, 1984 yılında bulunan bir friz blokunun New York'taki **Fortuna Fine Arts** galerisinde satışa çıkarıldığı öğrenildi ve yapılan girişimler sonucu FBI tarafından esere el konuldu. Ancak, konuyla ilgili daha detaylı bilgi ve belge toplanmasına çalışılıyor.

Çalışmalar sürüyor

Erdek Açık Hava Müzesi'nden 1989 yılında yapılan sayım sonucu bulunduğu belirlenen Torso'nun, 1993 yılında **Sotheby's** müzayede firmasında satışa çıkarıldığı belirlendi ve eserin satışı Kültür Bakanlığı'nın girişimleri sonucu durduruldu. Bakanlık avukatları, Torso'nun ülkemize iade edilmesi için çalışmalarını sürdürüyorlar.

Yine Sotheby's müzayede firmasında satışa çıkarılan Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan tarafından Ankara Hacı Bayram Veli Türbesi'ne hediye edilen şamdanın iadesi için bakanlık avukatları girişimlerde bulunuyorlar.

Öte yandan Boğazköy'de 1906-1912 yılları arasında yapılan kazılarda bulunan sfenks, 1917 yılında temizlenmek ve onarılmak kaydıyla Berlin'e gönderildi. Kültür Bakanlığı yetkilileri, Berlin Devlet Müzesi'nde sergilenen eserin iadesinin beklendiğini söylediler.

Fransızlar tarafından 1904 yılında yurtdışına kaçırılan ve Berlin Pergamon Museum'a satılan Aphrodisias İhtiyar Balıkçı Heykeli'nin gövdesinin, 1989 yılında bulunmuş olan başa ait olduğu bilimsel denemeler sonucu anlaşıldı. Dışişleri Bakanlığı kanalıyla söz konusu gövdenin iadesi resmen talep edildi.

Zeus'a hukuksal değerlendirme

Antik Pergamon kentinde 1868-1878 yılları arasında yapılan izinsiz kazılar sonucu parçalar halinde taşınan Zeus Sınağı, bugün adını verdiği Berlin Pergamon Museum'da sergileniyor.

Kültür Bakanlığı, antik Troya kentinden 1868 yılındaki kazılarda 17 grup halinde yurtdışına kaçırılan ve Almanya-Berlin'de olduğu belirlenen 500 Troya eserinin ülkemize iadesini resmen istedi.

Yine 1907 yılında yurtdışına kaçırılan ve halen **Berlin Pergamon Museum**'da sergilenen 13. yüzyıla ait Konya-Beyhekim Camii Mihrabı'nın iadesi amacıyla resmi girişimler sürdürülüyor.

Antalya'ya bağlı Finike Gölbaşı Köyü yakınlarından antik Trysa kentinde bulunan mezar anıtın, 1882 yılında Avusturya'daki **Kunsthistorisches Museum**'a kaçırılan friz bloklarının iadesi 1993 yılında resmen istendi.

Bu arada 1990-94 yılları arasında yurtdışına kaçırıldığı belirlenen 900 tarihi eserden 742'sinin bulunduğunu belirten bakanlık yetkilileri, 158 eserin ise kayıp olduğunu söylediler.